

УДК 616.24-002.18-036.22(477)

Г.Л. Гуменюк

ЗАХВОРЮВАНІСТЬ НА САРКОЇДОЗ ОРГАНІВ ДИХАННЯ В ПІВДЕННОМУ ТА ПІВНІЧНОМУ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

ДУ «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології
ім. Ф.Г. Яновського НАМН України»
вул. М. Амосова, 10, Київ, 03680, Україна
SI "National institute of Phthisiology and Pulmonology
named after F.G. Yanovsky NAMS of Ukraine"
M. Amosova str., 10, Kyiv, 03680, Ukraine
e-mail: gumenyuk@ifp.kiev.ua

Ключові слова: саркоїдоз органів дихання, захворюваність і поширеність в Україні

Key words: epidemiology of sarcoidosis, incidence and prevalence in Ukraine

Реферат. Заболеваемость саркоидозом органов дыхания в южном и северном регионах Украины. **Гуменюк Г.Л.** Проведено сравнительное изучение заболеваемости и распространенности саркоидоза органов дыхания в южном (АР Крым) и северном (Житомирская область) регионах Украины по данным обращаемости и результатам профилактического рентгенологического обследования в 2011 году. В АР Крым показатель заболеваемости составил 1,08 на 100 000 взрослого населения, показатель распространенности – 4,59 на 100 000. В Житомирской области показатель заболеваемости (2,62 на 100 000) превышал аналогичный в АР Крым в 2,4 раза. Распространенность (7,86 на 100 000) была выше, чем в АР Крым, в 1,5 раза. В связи с тем, что климатический фактор является одним из определяющих в эпидемиологии саркоидоза, показатели заболеваемости и распространенности в южном и северном регионах, с наибольшей вероятностью, можно считать крайними для областей Украины. Это дает основание заключить, что в целом по Украине заболеваемость саркоидозом органов дыхания составляет от 1,1 до 2,6 на 100 000 взрослого населения, а распространенность – от 4,6 до 7,9 на 100 000, что соответствует уровню южноевропейских стран.

Abstract. Incidence of respiratory tract sarcoidosis in southern and northern regions of Ukraine. Gumenyuk G.L. We conducted a comparative survey of incidence and prevalence of pulmonary sarcoidosis in Southern (Crimean AR) and Northern (Zhytomyr region) regions of Ukraine by means of analysis of self-referred cases and cases, revealed at prophylactic radiological examination in 2011. The incidence of sarcoidosis in Crimea was 1.08 per 100 000 adult inhabitants; the prevalence was 4.59 per 100 000. In Zhytomyr region the incidence value (2.62 per 100 000) exceeded an equivalent value in Crimea by 2.4 times. The prevalence (7.86 per 100 000) was also higher than in Crimea by 1.7 times. Taking into account a significant impact of climate factor on sarcoidosis epidemiology, the incidence and prevalence of disease in Northern and Southern regions should be considered polar as for the regions of Ukraine. This makes it possible to conclude that mean incidence of sarcoidosis in Ukraine ranges from 1.1 to 2.6 per 100 000 adult population, whereas the prevalence – from 4.6 to 7.9 per 100 000, which is equivalent to the level of Southern European countries.

Саркоїдоз органів дихання є найчастішою нозологічною формою в структурі інтерстиціальних захворювань легень (ІЗЛ). У Бельгії саркоїдоз становить 27% всіх випадків ІЗЛ, у Греції – 34,1% [5], у Франції саркоїдоз та ідіопатичний легеневий фіброз разом – більше 50% [4]. З 70-х років минулого сторіччя спостерігається неспинне зростання захворюваності на саркоїдоз та смертності хворих [3, 11, 13].

Захворюваність на саркоїдоз у різних країнах світу варіює від 0,125 до 24,0 нових випадків на 100 000 населення на рік, поширеність – від 1 до 64 на 100 000 населення [2]. Безсумнівний вплив на захворюваність на саркоїдоз має кліматичний фактор – у країнах Африки, Азії та Центральної Америки показники захворюваності найнижчі, а

в країнах з помірним та холодним кліматом – найвищі. Захворюваність, яка перевищує 10 випадків на 100 000 населення на рік, спостерігається в північноєвропейських країнах – Данії (10,1), Фінляндії (11,4), Норвегії (15,0) та Швеції (24,0) [7, 9, 12].

В Україні до теперішнього часу не проводилися епідеміологічні дослідження стосовно саркоїдозу.

Мета дослідження – провести порівняльне вивчення захворюваності на саркоїдоз органів дихання в південному та північному регіонах України.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене порівняльне вивчення захворюваності й поширеності саркоїдозу органів

дихання в АР Крим та Житомирській області за даними звертань та результатами профілактичного рентгенологічного обстеження в 2011 році. Відомості про нові випадки саркоїдозу були отримані від пульмонологічної, терапевтичної, фтизіатричної служб лікувально-профілактичних закладів районного, міського, обласного та державного рівнів. Оскільки в Україні протягом декількох десятків років склалася практика, згідно з якою вперше виявлені хворі на саркоїдоз органів дихання направляються для уточнення діагнозу та лікування до Національного інституту фтизіатрії та пульмонології імені Ф.Г. Яновського, отримані дані були доповнені матеріалами аналізу медичної документації консультативної поліклініки Інституту. Робота проводилася під керівництвом проф. В.К. Гаврисяка за участю к. м. н. О.А. Меренкової, О.В. Шадриної, к. м. н. О.А. Беренди, проф. А.І. Ячника. Робота виконана за кошти державного бюджету.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

В АР Крим число нових випадків становило 21 (14 жінок та 7 чоловіків, середній вік – 50,3 року). Показник захворюваності – 1,08 на 100 000 дорослого населення. I стадія захворювання діагностована в 9 пацієнтів (42,5%), II стадія – у 10 (47,6%), III стадія – у 2 (9,5%). Загальна кількість хворих з активним саркоїдозом у 2011 році – 89 (53 жінки та 36 чоловіків, середній вік – 50,6 року). Показник поширеності – 4,59 на 100 000. I стадія саркоїдозу спостерігалась у 14 хворих (15,7%), II стадія – у 46 (51,6%), III стадія – у 17 (19%), IV стадія – 12 (13%).

Серед чоловіків найбільша кількість хворих була у віці від 40 до 49 років, у жінок пік захворюваності спостерігався в середньому на 10 років пізніше.

У Житомирській області саркоїдоз органів дихання вперше виявлений у 2011 році в 27 хворих (17 жінок та 10 чоловіків, середній вік – 36,4 року). Показник захворюваності (2,62 на 100 000) перевищував аналогічний в АР Крим в 2,4 разу. Загальна кількість хворих з активним саркоїдозом становила 81 (43 жінки і 38 чоловіків, середній вік – 40,2 року). Показник поширеності (7,86 на 100 000) був вищим за АР Крим в 1,7 разу.

Значні відмінності рівнів захворюваності та поширеності саркоїдозу в північних та південних регіонах однієї країни відзначені в Ірландії та Данії – країнах, що значно поступаються Україні за розмірами. Так, на північному заході Ірландії захворюваність становить 44,9 на 100 000 [10].

Приблизно аналогічні відмінності відзначені й у Данії [9].

У Житомирській області максимальний рівень захворюваності серед чоловіків у віковій групі 30–39 років. У жінок відзначалося два вікових піки захворюваності, які описані в закордонній літературі. Перший спостерігався в 20–29 років, другий – у віці від 40 до 49 років, при цьому другий пік був вираженішим за перший.

У зв'язку з тим, що кліматичний фактор є одним з визначальних в епідеміології саркоїдозу, показники захворюваності та поширеності в південному та північному регіонах з більшою вірогідністю можна вважати крайніми для областей України. Це дає нам підставу зробити висновок, що в цілому по Україні захворюваність на саркоїдоз органів дихання становить в середньому від 1,1 до 2,6 на 100 000 дорослого населення, а поширеність – від 4,6 до 7,9 на 100 000, що відповідає рівню південноєвропейських країн. Враховуючи, що доросле населення країни становить приблизно 38 млн осіб, можна припустити, що щорічно в Україні виявляється близько 700 нових випадків саркоїдозу, а загальна кількість хворих з активним саркоїдозом становить приблизно 2500 тис.

Необхідно відзначити, що остання цифра відображає поширеність тільки зареєстрованих випадків саркоїдозу. Це пацієнти, які звернулися за медичною допомогою або виявлені при профілактичному рентгенологічному обстеженні. Випадки безсимптомного перебігу хвороби зі спонтанним одужанням залишаються за межами поля зору лікарів.

ПІДСУМОК

Результати дослідження підтвердили залежність показників епідеміології саркоїдозу органів дихання від кліматичного фактору зі збільшенням рівня захворюваності й поширеності з півдня на північ. Так, в АР Крим (південний регіон) захворюваність становила 1,08 на 100 000 дорослого населення, поширеність – 4,59 на 100 000. У Житомирській області (північний регіон) показник захворюваності (2,62 на 100 000) перевищував аналогічний в АР Крим у 2,4 разу, показник поширеності (7,86 на 100 000) – 1,7 разу. У перспективі подальших досліджень планується вивчення структури хворих за клінічними формами та стадіями, оцінка результатів лікування за даними ретроспективного дослідження матеріалів амбулаторних карт та історій хвороби за 5-річний період.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бородина Г.Л. Саркоидоз органов дыхания в республике Беларусь / Г.Л. Бородина // Туберкулёз сегодня: материалы VII рос. съезда фтизиатров. – М.: Изд-во БИНОМ, 2003. – С. 340.
2. Визель А.А. Саркоидоз / А.А. Визель // Пульмонология: Национальное руководство / под ред. А.Г. Чучалина. – М.: ГЭОТАР-Media, 2009. – С. 681–695.
3. Duncan M.E. Mortality trends for tuberculosis and sarcoidosis in England / M.E. Duncan, M.J. Goldacre // *Int. J. Tuberc. Lung Dis.* – 2012. – Vol. 16, N 1. – P. 38–42.
4. Epidemiology of interstitial lung diseases / D. Valeyre, O. Freynet, G. Dion [et al.] // *Presse Med.* – 2010. – Vol. 39, N 1. – P. 53–59.
5. Epidemiology of interstitial lung disease in Greece / A. Karakatsani, D. Papakosta, A. Rapti [et al.] // *Respir. Med.* – 2009. – Vol. 103, N 8. – P. 1122–1129.
6. Gillman A. Sarcoidosis in Australia / A. Gillman, C. Streinfort // *Inter. Med.* – 2007. – Vol. 37, N 6. – P. 356–359.
7. Milman N. Pulmonary sarcoidosis in the Nordic countries 1950–1082. Epidemiology and clinical picture / N. Milman, O. Selroos // *Sarcoidosis.* – 1990. – Vol. 7, N 1. – P. 50–57.
8. Roelandt M. Epidemiology of interstitial lung diseases (ILD) in flanders: registration by pneumologists in 1992–1994. Working group on ILD, VRGT. Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding / M. Roelandt, M. Demedts, W. Callebaut // *Acta Clin. Belg.* – 1995. – Vol. 50, N 5. – P. 260–268.
9. Sarcoidosis in Denmark 1980–1994. A registry-based incidence study comprising 5536 patients / K.E. Byg, N. Milman, S. Hansen [et al.] // *Sarcoidosis Vasc. Diffuse Lung Dis.* – 2003. – Vol. 20, N 1. – P. 46–52.
10. Sarcoidosis in Ireland: regional differences in prevalence and mortality from 1996–2005 / T.T. Nicholson, B.J. Plant, M.T. Henry [et al.] // *Sarcoidosis Vasc. Diffuse Lung Dis.* – 2010. – Vol. 27, N 2. – P. 111–120.
11. Sarcoidosis-related mortality in the United States from 1988 to 2007 / J.J. Swigris, A.L. Olson, T.J. Huie [et al.] // *Am. J. Resp. Crit. Care Med.* – 2011. – Vol. 183, N 11. – P. 1524–1530.
12. The frequency of sarcoidosis in Finland and Hokkaido, Japan. A comparative epidemiological study / A. Pietinalho, Y. Hiraga, Y. Hosoda [et al.] // *Sarcoidosis.* – 1995. – Vol.12, N 1. – P. 61–67.
13. Unexpectedly high prevalence of sarcoidosis in a representative U. S. Metropolitan population / B.S. Erdal, B.D. Clymer, V.O. Yildiz [et al.] // *Resp. Med.* – 2012. – Vol. 106, N 6. – P. 893–899.

REFERENCES

1. Borodina GL. [Tuberculosis today: Proceedings of the VII congress of the Russian phthysiologists. Respiratory sarcoidosis in Belarus]. Moscow: Izdatelstvo BINOM. 2003;340. Russian.
2. Chuchalin AG, Vizel AA. [Pulmonology: National guidelines. Sarcoidosis]. Moscow: GEOTAR-Media. 2009;681–695. Russian.
3. Duncan ME, Goldacre MJ. Mortality trends for tuberculosis and sarcoidosis in England. *Int. J. Tuberc. Lung Dis.* 2012;16(1):38–42.
4. Valeyre D, Freynet O, Dion G. Epidemiology of interstitial lung diseases. *Presse Med.* 2010;39(1):53–59.
5. Karakatsani A, Papakosta D, Rapti A. Epidemiology of interstitial lung disease in Greece. *Respir. Med.* 2009;103(8):1122–9.
6. Gillman A, Streinfort C. Sarcoidosis in Australia. *Intern. Med.* 2007;37(6):356–9.
7. Milman N, Selroos O. Pulmonary sarcoidosis in the Nordic countries 1950–1082. Epidemiology and clinical picture. *Sarcoidosis.* 1990;7(1):50–57.
8. Roelandt M, Demedts M, Callebaut W. Epidemiology of interstitial lung diseases (ILD) in flanders: registration by pneumologists in 1992–1994. Working group on ILD, VRGT. Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding. *Acta Clin. Belg.* 1995;50(5):260–8.
9. Byg KE, Milman N, Hansen S. Sarcoidosis in Denmark 1980–1994. A registry-based incidence study comprising 5536 patients. *Sarcoidosis Vasc. Diffuse Lung Dis.* 2003;20(1):46–52.
10. Nicholson TT, Plant BJ, Henry MT. Sarcoidosis in Ireland: regional differences in prevalence and mortality from 1996–2005. *Sarcoidosis Vasc. Diffuse Lung Dis.* 2010;27(2):111–20.
11. Swigris JJ, Olson AL, Huie TJ, et al. Sarcoidosis-related mortality in the United States from 1988 to 2007. *Am. J. Respir. Crit. Care Med.* 2011;183(11):1524–30.
12. Pietinalho A, Hiraga Y, Hosoda Y, et al. The frequency of sarcoidosis in Finland and Hokkaido, Japan. A comparative epidemiological study. *Sarcoidosis.* 1995;12(1):61–67.
13. Erdal BS, Clymer BD, Yildiz VO. Unexpectedly high prevalence of sarcoidosis in a representative U.S. Metropolitan population. *Respir. Med.* 2012;106(6):893–9.

Стаття надійшла до редакції
24.02.2014

